

שיעור כללי: מלאכת טוחן / הרב דוד אסולין

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עד עמוד ב

והטוחן. אמר רב פפא: האי מאן דפריס סילקא - חייב משום טוחן. אמר רב מנשה: האי מאן דסלית סילתי - חייב משום טוחן. אמר רב אשי: אי קפיד אמשחתא - חייב משום מחתך.

רש"י שם

דפריס סילקא - במ"ם גרסינן, ולא בסמ"ך, כדפירש בהעור והרוטב (חולין קכ, א): מאי קיפה - פירמא, מינציי"ר בלעז +לחתוך לחתיכות קטנות+ מחתכו הדק.

תוספות שם

האי מאן דפריס סילקא - דוקא בסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלין שרי.

ריטב"א שם

האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן. פירש ר"י ז"ל דדוקא בהא שאינו אוכל כמות שהוא חי, אבל בפת וכיוצא בו שראוי לאוכלו לאלתר הרי הוא מותר, וכן הורה רבינו בשם רבו הגדול ז"ל.

רבינו חננאל שם

הטוחן אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא. פי' כעין כתישה ולא כעין חיתוך חייב משום טוחן וכן מאן דסלית סילתי פי' עצי דקלים שעומדין שיבי שיבי כעין נימין וכשמפרק הנימין הללו יוצא בינית כמין קמח דק לפי' (המנפץ) חייב משום טוחן ואי קפיד אמשחתא כלומר אם מתכוין לחתוך אלו סילתי זרת זרת אורך כל אחד ואחד חייב משום מחתך.

רי"ף מסכת שבת דף לב עמוד א

והטוחן אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא בשבת' חייב משום טוחן ואמר רב מנשיא האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן אמר רב אשי ואי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך. פי' דסלית סילתי אלו עצי דקלים שעומדין שיבי שיבי פירוש נימין נימין וכשמפרק אותן הנימין יוצא מביניהן כמין קמח דק ומתוך כך נחשב כטוחן:

מרדכי מסכת שבת פרק כלל גדול רמז שסד - שסה

ואי קפיד אמשחתא כו' כתב הר"א ממי"ץ קיימא לן כל דבר שאדם מחתך ומקפיד על מדתו נקראת מלאכת מחתך:

דסלית סילתי (פסק ר"י) [*ר' פסק] דמותר לפרר לחם אחרי שנטחן כבר דלא מצינו טוחן אחר טוחן:

רא"ש מסכת שבת פרק ז סימן ה

הטוחן אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא* בשבת חייב משום טוחן. פר"ח ז"ל עצי דקלים שעומדים (תיכי תיכי) +שיבי שיבי+ כעין נימין שכשמפרק הנימין הללו יוצא מביניהן כמו קמח דק לפיכך המנפצו חייב משום טוחן ופי' הגון הוא דומיא דסלית סילתי ומה שפרש"י דפריס סילקא שמחתך ירקות דק דק פירוש תמוה הוא דבר שהוא אוכל ומחתך אותו דק דק אין שייך ביה טחינה:

תרומת הדשן סימן נו

שאלה: מי שאינו יכול ללעוס יפה בשיניו, ויש לפניו בשר שאינו רך, כגון צלי שהוא קשה ללעוס, שרי ליה לחתוך הבשר בשבת דק דק בסכין ולאוכלו אח"כ או לאו?

שיעור כללי: מלאכת טוחן / הרב דוד אסולין

תשובה: יראה דשרי כה"ג, ואין לאסור מפני שהוא טוחן, כמו מאן דפריס סילקא וסלית סילתא, דפ' כלל גדול /שבת עד ע"ב/. וגבי האי דמאן דעביד סילתא, פרש"י דמחתך עצים דקים חייב משום טוחן, די"ל גבי אוכלין לא שייך טחינה, אלא מידי דאורחיה לטוחן, כגון טחינת חיטין או שעורין וכה"ג, אבל שאר אוכלין לא. וכ"כ התוס' אהא דלעיל, האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן, דוקא בסילקא שייך טחינה, אבל בשאר אוכלין שרי. ואשירי כתב בשם רבינו חננאל, פי' אחר אפרים סילקא, ולא מפרש בסילקא שהוא ירק כמו שפירש רש"י והתוספות, וכתב אפרש"י דתמיהה היא, דדבר שהוא אוכל ומפרר אותו דק דק, שיהא שייך בו טחינה. והרמב"ם כתב דאין טחינה בפירות, ונוכל לומר כ"ש שאר אוכלין. אמנם בהגה"ה שם כתב בשם רא"ם, דאסור לפרר פירות לפירוים דקים. וכתב עוד שם במרדכי דמותר לפרר לחם משום דנטחן כבר, ולא מצינו טוחן אחר טוחן. משמע אי לאו האי טעמא, הוי שייך טחינה בלחם, ואף על גב דאוכל הוא. ובא"ז כתב נמי דיש טחינה בפירות ואין לפררם. מ"מ נראה ואיכא למימר דבבשר מבושל או צלי דבנ"ד, כ"ע מודו דשרי. ולא דמי לעצים ופירות ולחם, דאינהו כולי גידולן מן הארץ, ויש במינן טחינה, כגון תבואה וקטנית, דעיקר טחינה שייך בהו, אבל בשר דאין גידולו מן הארץ י"ל דבאוכל כזה לכ"ע לא שייך בהו טחינה. והכי מצינו לענין מלאכת מעמר, דקאמר אביי בפ' כלל גדול /שבת ע"ג ע"ב/: אין מעמר אלא בגידולי קרקע. אף על גב דרבא פליג עליה התם, י"ל דלענין טחינת אוכלין דבלא"ה לא שייך בהו טחינה כולי האי, מודה דיש לחלק משום גדולי קרקע. דכיון דכתבו התוספות בהדיא דבאוכלין לא שייך טחינה, וכן כתב אשירי דהוי תמיהה, איך שייך טחינה באוכלין, אין לסתור דבריהם מדברי שאר הגאונים, אא"כ מצינו שנחלקו עליהם בהדיא, אבל כל כמה שנוכל לחלק, לומר דבהך מילתא מודו אלו לאלו אמרינן הכי. אמנם אין נראה להתיר מהאי טעמא, לחתוך בשר חי דק דק לצורך עופות להאכילן, דהואיל ואין הבשר כך ראוי לאכילה אלא לכוס אותו דלאו כאורחיה, איכא למימר דהא דהתירו התוס' לטחון אוכלין, היינו משום דא"צ טחינה, דאי בעי אוכל ליה כמו שהוא שלם והיה לועסו בין שיניו, אבל אי לאו האי טעמא לא. וא"ת א"כ מי שאינו יכול ללעוס אפי' בבשר מבושל או צלי יהא אסור, הא ליתא דאזלינן בתר רובא דעלמא דחזי להו ללעוס, לכך לא שייכי בהו טחינה, אפי' למי שאינו יכול ללעוס. אבל בשר חי דלא חזי לשום אדם, ואף על גב דחזי לכלבים ולשאר חיות, לאו להכי קיימי רק לעופות משום חשיבותו, ולכך אין להתיר. ותו דיש לנו ליגע ביה, משום איסור שווייה אוכל לבהמה, ומשום מטרח באוכלין לבהמה כהיא דפ' מי שהחשיך וצ"ע.

שו"ת הרשב"א חלק ד סימן עה

שאלת: אם מותר לפרר פתותי לחם, לתת לפני התרנגולין בשבת? אם איכא למיחש משו' טחינה, או לא? דמסתבר' דשרי, כדקי"ל: דשווי אוכל' משווי. ותנן נמי (שבת קנ"ו ע"ב): מחתכין את הדלועי' לפני הבהמ' כו'. ולאו דוקא לפי הבהמה, דסגי לה בחתיכו' גדולות. אלא ה"ה לעופו'. דכל שיווי אוכלא שרי. ואורח' דמילת' קתני. אלא דקשיא לי ע"ז, הא דאמר' בפ' כלל גדול (ע"ד ע"ב): האי מאן דפריס סילקא, חייב משום טוחן. ואם באנו לומר: דשלא לצורך היום קאמר, אלא כדי לבשלו לערב; וכמ"ש הרמב"ם ז"ל: המחתיך את הירק דק דק כדי לבשל, ה"ז תולדת טוחן. והדבר צ"ע: אי טוחן ממש קאמר, היאך נתיר מלאכה דאוריית' מפני עופות ובהמה? גם מה שכתב הרב ז"ל /הרמב"ם/ לפי*כך, אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני הבהמה, בין דקה בין גסה, מפני שנרא' כטוחן. אבל מחתכין את הדלועין לפני הבהמה, ואת הנבלה לפני הכלבים, שאין טחינה בפירות. לא ידעתי דעתו. שהרי בשבת (קנ"ה ע"א) משמע: דטעמא דאין מרסקין את החרובים, משום דמטרח באוכלא לא טרחינן. דחרובין דומיא דשחת כו', כבר, דקיימא לן כותיה. ועוד מאי קאמר: דאין טחינה בפירות? הלא עיקר הטחינה בפירות היא. כגון: חטים ושעורים. וחרו*בים עצמן פירות הן. ואיך אמר: שנראה כטוחן? ובערוך פירש: פריס סילקה: שהוא כעין כתושה /נראה שצ"ל כתישה/ ואינו כעין חיתו'. ובמה שפי' הגאון אלפסי ז"ל במאן סליק סלקי: שהטעם מפני הקמח הדק, כתב הרב הכהן ז"ל. דצ"ע, דלא גרעי עצים מסילקא ע"כ.

תשובה: מסתברא: דהא דפריס סילקא, דוקא במחתך דק דק, כדי לאוכלו למחר, או אפי' לבו ביום, ולאחר שעה. לפי שדרכו של סילקא לחתכו דק דק בשערב /אולי צ"ל: בערב/ בשולו. וכל שדרכו בכך, ומניחו לאחר שעה חייב. אבל לאוכלו מיד, מותר. שלא אסרו על אדם לאכול /אולי צ"ל לאכול/ מאכלו חתיכו' גדולות או קטנות. דכענין שאמר (שבת ע"ד ע"א) לענין בורר: היו לפניו שני מיני אוכלין, בורר ואוכל. בורר ומניח לא יבורר. ואם בורר, חייב חטאת. ופירשה אביי דה"ק: בורר ואוכל' לאלתר. בורר ומניח לאלתר ולבו ביום, לא יבורר. ואם בירר, נעשה כבורר לאוצר, וחייב חטאת.

שיעור כללי: מלאכת טוחן / הרב דוד אסולין

דאלמא: כל שאוכל לאלתר, כדרך שדרכן של בני אדם לאכול, אף על פי שיש באותו צד בעצמו חיוב חטאת, בשמניח לאחר זמן, ואפי' לבו ביום, וה"נ דכוותה היא. וכל מה שתפסת על הרב ז"ל, הדין עמך לפי דעתו. כי ההיא דאין מרסקין את החרובין, משום מיטרח באוכל לא מטרחין היא. כדאיתא התם בפרק מי שהחשיר, גם מה שאמ' שאין טחינה בפירות אלא בתבואה, וסילק' עצמה היא תיובתיה. גם שחת וחרובין לפי דעתי גם בירושלמי אמרו: הדין דשחית תומא, כדמפריך ברישיה משום דש. כדמבחר בקליפתה משום בורר. כי שחיק במדוכתיה משו' טוחן. כדיה' משקין משו' לש. גמר מלאכתו משום מכה בפטיש אלמא: בשחיקת השום יש בו משום טוחן. ומן הירושלמי ג"כ נלמוד: שהכל תלוי בין עושה ואוכל לאלת', לעושה ומניח לבו ביום. דהא דמפריך ראש של שום, מחייב משום דש ומשו' מכה בפטיש. ואלו לאכול לאלתר, כבר התירו בגמרא בפרק תולין (ק"מ ע"א), דאתמר התם: חרדל שלשו מע"ש למחר, ממחו בכלי ואינו ממחו ביד. ואסיקנא: ממחו בין ביד בין בכלי. והילכך: אף לפרר לפני התרנגולין, שמזונתם עליך, להאכילם מותר לאלתר. דשווי אוכלא משווינן.

רמב"ם הלכות שבת פרק ז הלכה ה

התולדה היא המלאכה הדומה לאב מאלו האבות, כיצד המחתיך את הירק מעט מעט לבשלו הרי זה חייב שזו המלאכה תולדת טחינה, שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה, וכל העושה דבר הדומה לזה הרי זה תולדת טוחן, וכן הלוקח לשון של מתכת ושף אותו כדי ליקח מעפרו כדרך שעושים צורפי הזהב הרי זה תולדת טחינה.

שם ח, טו

הטוחן כגרוגרת חייב, וכל השוחק תבלין וסמנין במכתשת הרי זה טוחן וחייב, המחתיך ירק תלוש הרי זה תולדת טוחן, וכן הנוסר עצים ליהנות בנסורת שלהן, או השף לשון של מתכת חייב משישוף כל שהוא, אבל המחתיך עצים אינו חייב עד שידקדק מהן כדי לבשל כגרוגרת מביצה.

שם כא, יח

המחתיך את הירק דק דק כדי לבשלו הרי זה תולדת טוחן וחייב, לפיכך אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה מפני שנראה כטוחן, אבל מחתיכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים שאין טחינה בפירות, ומתירין אלומות של עמיר לפני בהמה ומפספס בידו אלומות קטנות אבל לא אלומות גדולות מפני הטורח שבהן.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכא סעיף יב

המחתיך את הירק דק דק כדי לבשלו הרי זה תולדת טוחן וחייב, לפיכך אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה מפני שנראה כטוחן, אבל מחתיכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים שאין טחינה בפירות, ומתירין אלומות של עמיר לפני בהמה ומפספס בידו אלומות קטנות אבל לא אלומות גדולות מפני הטורח שבהן.

